

EUROPOS KOMISIJA

Bruselis, 2011.9.7
KOM(2011) 539 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**dėl energijos tiekimo saugumo ir tarptautinio bendradarbiavimo. „ES energetikos
politika. Bendradarbiavimas su užsienio partneriais“**

{SEK(2011) 1022 galutinis}
{SEK(2011) 1023 galutinis}

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**dėl energijos tiekimo saugumo ir tarptautinio bendradarbiavimo. „ES energetikos
politika. Bendradarbiavimas su užsienio partneriais“**

ĮVADAS

Saugi, tvari ir konkurencinga energija labai svarbi ES ekonomikai, pramonei ir piliečiams; tai vienas iš pagrindinių ES politikos tikslų. Šio tikslo siekiančiai ES būtinos tinkamos priemonės veikti Europos Sąjungoje ir užtikrinti savo interesus santykiuose su trečiosiomis šalimis.

ES išorės energetikos politika yra labai svarbi siekiant sukurti energijos vidaus rinką. Remiantis ankstesne patirtimi, atskirų valstybių narių ir trečiųjų šalių tiekėjų ar tranzitinių valstybių dvišaliai santykiai energetikos srityje gali lemti rinkos susiskaidymą, o ne pagerinti ES energijos tiekimą ir konkurencingumą. Palaipsniui ES lygmeniu diegiama reguliavimo sistema svarbi šalims partnerėms tokiose srityse kaip tinklo prieiga, sauga ir konkurencijos nuostatos. Atsižvelgiant į tai, kad Europos Vadovų Taryba nustatė, kad elektros energijos ir dujų vidaus rinka turi būti sukurta iki 2014 m., būtina visapusiškai įgyvendinti jos išorės aspektą.

Energetika – pasaulinis sektorius. ES importuoja per 60 % dujų ir per 80 % naftos. Ji susiduria su didėjančia konkurencija dėl iškastinio kuro išteklių, įskaitant besiformuojančios ekonomikos šalių ir pačių energijos gamintojų konkurenciją. Dėl didėjančio gyventojų skaičiaus ir augančių gyvenimo standartų energijos poreikis pasaulyje iki 2030 m. gali išaugti 40 %. Energijos gamyba ir naudojimas kelia grėsmę klimato sistemoms, taip pat aplinkai ir žmogaus sveikatai. Dėl didėjančio energijos poreikio auga pasaulinės kainos, o tai lemia energijos nepriteklių ir skatina suirutę šalyse, kuriose vyrauja iškastinio kuro subsidijos.

Atsižvelgdama į šią sudėtingą padėtį ES privalo užimti aiškia, veiksmingą ir teisingą poziciją tarptautiniu lygmeniu, kad patenkintų savo energijos poreikius, o kartu skatinti laisvas ir skaidrias energijos rinkas ir prisidėti prie didesnio energijos gamybos ir vartojimo saugumo ir tvarumo. Be to, energetikos sektoriuje būtini tarptautiniai sprendimai, kad būtų pasiekti ES ir pasauliniai tikslai, susiję su šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo visame pasaulyje mažinimu.

Po pastarojo Komisijos komunikato apie išorės energetikos santykius¹ ES energetikos politikos politinė ir teisinė struktūra iš esmės pasikeitė. Lisabonos sutartyje išdėstyti aiškūs ES energetikos politikos tikslai, kurie toliau išplėtoti strategijoje „Europa 2020“². Akivaizdu, kad ES šių tikslų negali pasiekti tinkamai neatsižvelgdama į išorės aspektą.

¹ COM(2006) 590 galutinis.

² COM(2010) 2020 galutinis.

Todėl ES turi remtis savo rinkos privalumais, plėtoti ryšius tarp Europos energetikos tinklo ir kaimyninių šalių³ ir kurti platesnę reguliavimo erdvę, kad būtų užtikrinta nauda visiems. Siekiant šių tikslų, visų pirma reikės reguliariai keistis informacija apie valstybių narių sudarytus ir planuojamus sudaryti tarpvyriausybinius susitarimus. Atsižvelgiant į pastarojo meto pavyzdžius galima teigti, kad toks Europos masto požiūris yra teisingas.

Taryba pripažino, kad būtinos naujos iniciatyvos siekiant visoms šalims naudingą partnerystę energetikos srityje su pagrindiniais dalyviais plėtoti visose bendrų interesų srityse, įskaitant energetinį saugumą, investicijas į tvarumą ir aplinkos apsaugą, mažo anglies dioksido kiekio technologijas, energetikos efektyvumą ir branduolinę saugą. Šiame komunikate siūlomi konkretūs būdai užtikrinti, kad bendradarbiavimas energetikos srityje neapsiribotų vien fizinio importo saugumo užtikrinimu. Komunikatas suderinamas su 2003 m. gruodžio mėn. priimta Europos saugumo strategija, Europos Vadovų Tarybos peržiūrėta 2008 m. gruodžio mėn.⁴, ir ja yra grindžiamas.

Be to, tokia partnerystė ir ES dalyvavimas pasauliniuose forumuose, tokiuose kaip Didysis dvidešimtukas, turi skatinti tvaresnę trečiųjų šalių energetikos politiką, o kartu padėti didinti rinkos skaidrumą, didinti tarptautinių rinkų stabilumą ir siekti, kad pasaulinę energijos rinką mažiau veiktų tiekimo sistemos sukrėtimai ir tiekimo pertrūkiai. Tuo būdu politika turėtų padėti padidinti ES atsparumą išorės įvykiams energetikos srityje.

Santykiuose su besivystančiomis ir mažiausiai išsivysčiusiomis šalimis ES gali nustatyti, kad tvari energija ir galimybė gauti energijos taptų vienu iš jos vystymosi politikos prioritetų, ir taip svariai prisidėti prie ekonominės plėtros ir skurdo mažinimo. Spręsdama šią vieną iš pagrindinių vystymosi problemų, ES turi išskirtinių galimybių skatinti įgyvendinti reformų priemones, infrastruktūros plėtrą ir tvarios energetikos politiką.

Valstybės narės, Europos Parlamentas ir ES piliečiai ne kartą ragino ES suformuluoti bendrą poziciją energetikos išorės santykių srityje. ES pademonstravo, kad bendromis pastangomis ji gali pasiekti tiek, kiek jokia atskira valstybė narė pasiekti negalėtų. Tas stipriasis puses būtina toliau išnaudoti ir jomis remiantis suformuoti sisteminių požiūrį. Būtina neatidėliojant imtis tolesnių veiksmų, siekiant stiprinti ES ir valstybių narių veiksmų darną, be kita ko, dar ir atsižvelgiant į energetikos svarbą ES politiniuose ir ekonominiuose santykiuose su tam tikromis trečiosiomis šalimis.

Strategijoje „Energetika 2020“⁵ ES energetikos politikos išorės aspekto stiprinimas nustatytas kaip vienas iš artimiausių metų prioritetų. Šią nuostatą praėjusį vasarį dar kartą patvirtino Europos Vadovų Taryba. Taikant šiame dokumente išdėstytą išsamų požiūrį siekiama patenkinti šiuos lūkesčius.

Atitinkamai šiame komunikate siūloma toliau plėtoti išorės energetikos politiką nustatant tokius prioritetus:

- stiprinti ES energijos vidaus rinkos išorės aspektą;

³ Šalys kandidatės, potencialios kandidatės iš Vakarų Balkanų ir šešiolika kaimyninių šalių pagal Europos kaimynystės politiką.

⁴ <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>.

ir http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ecofin/104630.pdf.

⁵ COM(2010) 639 galutinis.

- stiprinti partnerystę siekiant saugios, tvarios ir konkurencingos energijos;
- gerinti besivystančių šalių galimybes gauti tvarios energijos; taip pat
- ES politiką geriau pristatyti užsienyje.

1. ES ENERGIJOS VIDAUS RINKOS IŠORĖS ASPEKTO KŪRIMAS

Kad ES energijos rinka galėtų tinkamai veikti, reikia daug importuoti, todėl ji priklauso nuo laisvų ir skaidrių rinkų. Jei jų nėra, ES tampa pažeidžiama politinio nestabilumo ar kainų svyravimo atveju. Tiekimo saugumas iš dalies priklauso nuo saugumo visoje rinkoje. Išorės energetikos politika turi atspindėti sąsajas su vidaus rinka ir ES valstybių narių tarpusavio priklausomybę.

1.1. Veiksmų koordinavimas vidaus rinkoje. ES ir valstybių narių įtakos didinimas

Dvišaliai valstybių narių susitarimai su trečiosiomis šalimis turi didelės įtakos ES energetikos infrastruktūros plėtrai ir energijos tiekimui. Jie turi visiškai atitikti ES teisės aktus.

Todėl kartu su šiuo komunikatu Komisija siūlo priimti sprendimą, kuriuo būtų nustatytas keitimosi informacija apie valstybių narių ir trečiųjų šalių tarpvyriausybinius susitarimus energetikos srityje mechanizmas. Siūlomas mechanizmas, atitinkantis Europos Vadovų Tarybos reikalavimą⁶, leis išplėsti ir papildyti dujų susitarimams jau taikomą pranešimo tvarką⁷. Tuo būdu bus užtikrinta struktūrinė priemonė ES lygmeniu keistis informacija iki derybų su trečiosiomis šalimis ir po jų.

Be to, Komisija yra pasirengusi teikti teisinę paramą valstybėms narėms, besiderančioms dėl sprendimų, tiesiogiai susijusių su vidaus rinkos teisės aktais⁸. Tam tikrais atvejais Komisija gali pateikti būsimo tarpvyriausybinių susitarimų atitikties ES teisei *ex-ante* vertinimą prieš tai, kai toks susitarimas pasirašomas.

ES energijos vidaus rinkos svertas turėtų būti geriau naudojamas siekiant užtikrinti, kad būtų lengviau įgyvendinti didelius infrastruktūros projektus, kuriais ES tinklas susijungiamas su trečiosiomis šalimis, ypač kai esama politinio, komercinio ar teisinio neapibrėžtumo. Veiksmai ES lygmeniu tokių pavojų gali padėti sumažinti. Derybų įgaliojimai Europos Sąjungai gali būti reikalingi, kai susitarimai labai susiję su ES energetikos politikos tikslais ir kai esama akivaizdžios naudos visai Europos Sąjungai. Neseniai Tarybos⁹ priimtas sprendimas įgalioti Komisiją derėtis dėl susitarimo su Azerbaidžanu ir Turkmėnija dėl Transkaspijos dujotiekio sistemos teisinio pagrindo – akivaizdus pavyzdys, kad ES lygmens veiksmai energetinio saugumo srityje yra naudingi. Ateityje panašus požiūris galėtų būti

⁶ 2010 m. vasario 4 d. Europos Vadovų Tarybos išvados (EUCO 2/11).

⁷ Reglamentas (EB) Nr. 994/2010. Be to, Euratomo sutartyje numatytas *ex-ante* pranešimas apie valstybių narių šioje srityje sudarytus dvišalius susitarimus ir tų susitarimų patikrinimas. Kai ES įmonės sudaro komercines sutartis dėl branduolinių medžiagų tiekimo, Euratomo sutartimi reikalaujama, kad Euratomo tiekimo agentūra būtų viena iš tokių sutarčių šalių ir atliktų aktyvų vaidmenį užtikrinant branduolinio kuro tiekimo saugumą.

⁸ Tai jau buvo sėkmingai daroma derantis dėl tarpvyriausybinių susitarimų dėl „Nabucco“ dujotiekio, taip pat Lenkijos ir Rusijos derybose dėl Jamalo vamzdyno.

⁹ Laukiama galutinio patvirtinimo.

svarstomas kuriant sistemą, kuri suteiktų tinkamą teisinį ir politinį pagrindą iš atsinaujinančių energijos išteklių gaminamos elektros energijos importui iš pietinių Viduržemio jūros regiono šalių¹⁰.

Svarbiausi tolesni veiksmai:

- nustatyti mechanizmą, kuris leistų užtikrinti didesnę skaidrumą ir keistis informacija apie valstybių narių dvišalius energetikos susitarimus su trečiosiomis šalimis;
- derėtis dėl ES lygmens susitarimų su trečiosiomis šalimis, kai reikia pasiekti ES bazinius tikslus, pavyzdžiui, palengvinti didelių infrastruktūros projektų įgyvendinimą.

1.2. Tinklų integravimas. Tiekimo šaltinių ir maršrutų įvairinimas

ES turi plėsti ir įvairinti jungtis tarp Europos tinklo ir kaimyninių šalių. Komunikate „2020 m. ir vėlesnio laikotarpio energetikos infrastruktūros prioritetai“¹¹ Komisija išdėstė integruoto energetikos tinklo, kuriame atsižvelgiama į pagrindines jungtis su trečiosiomis šalimis, planą.

Atsižvelgiant į mažėjančias dujų gavybos ES apimtis ir susirūpinimą dėl dujų tiekimo saugumo, būtini nauji importo dujotiekiai ir kiti infrastruktūros objektai, tokie kaip suskystintų gamtinių dujų terminalai. Vienas iš svarbiausių ES infrastruktūros prioritetų yra pietinis dujų koridorius – tiekimo maršrutas, kuriuo iki 2020 m. būtų tiekiama apie 10–20 % ES reikalingo dujų kiekio.

ES turi parodyti, kad yra pasirengusi palaikyti ilgalaikius politinius ir ekonominius ryšius su Kaspijos ir Artimųjų Rytų regiono šalimis. Be to, ji privalo padėti pagrindinėms šalims tiekėjoms, tokioms kaip Azerbaidžanas, Turkmėnija, Irakas ir kitos (visų pirma Centrinės Azijos regione), užtikrinti, kad jų energetikos sektoriai taptų efektyvūs ir tvarūs, taip pat plėtoti jų prekybos ir investicinius santykius su ES.

Kuriant pietinį koridorių siūlomas ES, Azerbaidžano ir Turkmėnijos susitarimas dėl Kaspijos dujų perdavimo ir infrastruktūros turi padėti pamatus Turkmėnijos gamtinių dujų tiekimo per Kaspijos jūrą fizinės infrastruktūros statybai.

Apie 20 % dujų ES tiekiama per Ukrainą. ES turi remti pastangas atnaujinti Ukrainos dujų perdavimo sistemą, didinti skaidrumą ir gerinti teisinę sistemą. Reikėtų siekti Ukrainą sparčiai integruoti į Energijos bendriją.

Be to, ES turi siekti užmegzti trišalį politinį ir administracinį bendradarbiavimą su Rusija ir Ukraina, kad būtų užtikrintas stabilus nenutrūkstamas dujų tiekimas rytiniu koridoriumi.

Viduržemio jūros regiono svarba ES energijos tiekimui, įskaitant iškastinį kurą ir galbūt elektros energiją iš atsinaujinančių šaltinių, auga. Todėl ES turėtų aktyviau įsitraukti į šio regiono energetikos infrastruktūros vystymo skatinimą.

¹⁰ Taip pat žr. 1.3 poskirsnį.

¹¹ COM(2010) 677 galutinis.

Naftos sektoriuje labai svarbu sukurti Europos ir Azijos naftos transportavimo koridorių, kuris suteiktų tiesioginę prieigą prie Kaspijos jūros regiono žalios naftos. Energetikos dialoge su Rusija turėtų būti keliamas žalios naftos tiekimo naftotiekiu „Družba“ stabilumo klausimas.

Svarbiausi tolesni veiksmai:

- imtis Komisijos komunikate „2020 m. ir vėlesnio laikotarpio energetikos infrastruktūros prioritetai“ apibrėžtų pagrindinių infrastruktūros projektų įgyvendinimo;
- skubos tvarka imti įvairinti dujų tiekimo šaltinius bei maršrutus ir tuo tikslu, be kita ko, sukurti pietinį koridorių;
- skatinti esamos Rytų regiono naftos ir dujų infrastruktūros tinkamumą naudoti ir nepertraukiamą veikimą ir remti Ukrainos dujų perdavimo tinklo atnaujinimą iki 2020 m.;
- plėtoti trišalį politinį ir administracinį bendradarbiavimą su Rusija ir Ukraina, siekiant užtikrinti stabilų ir nenutrūkstamą dujų tiekimą rytiniu koridoriumi;
- skatinti bendradarbiavimą dėl atsinaujinančiosios energijos projektų su Viduržemio jūros regiono pietinės pakrantės šalimis, visų pirma pagal Viduržemio jūros saulės energijos planą, 2011–2012 m. pradedant vykdyti bandomuosius saulės jėgainių projektus.

1.3. Rinkos integracija su kaimyninėmis valstybėmis – išsamus, tačiau diferencijuotas požiūris

Komisija ir Sąjungos vyriausiosios įgaliotinės užsienio reikalams ir saugumo politikai yra pasiryžę aktyviau bendradarbiauti energetikos srityje¹², siekdami su Europos kaimynystės politikos partneriais gerinti rinkos integraciją ir energetinį saugumą. Taip norima su visomis kaimyninėmis šalimis sukurti integruotą energijos rinką, pagrįstą reguliavimo konvergencija. Esamos ES priemonės turėtų būti naudojamos siekiant sudaryti vienodas tiekėjų konkurencijos ES ir už jos ribų sąlygas. Tačiau kad būtų galima kurti darnią partnerystę, pagrįstą šalių noru savo reguliavimo sistemą suderinti su ES sistema, ir, kai tinka, nustatyti anglies dioksido kainą, siekiant užtikrinti vienodas veiklos sąlygas energijos gamintojams, reikės taikyti diferencijuotą požiūrį¹³.

Europos ekonominės erdvės šalys, įskaitant Norvegiją, jau dalyvauja ES vidaus rinkoje. Be to, būtina stiprinti bendradarbiavimą su Šveicarija. Dabartinėms deryboms dėl susitarimo, skirto visapusiškai integruoti elektros energijos rinkas, reikėtų teikti pirmenybę; be to, reikėtų apsvarstyti galimybę šias derybas išplėsti į kitas sritis, tokias kaip atsinaujinantys energijos šaltiniai ir gamtinės dujos.

Daugumai ES kaimynių, norinčių tapti Europos energetikos sistemos dalimi, Energijos bendrijos sutartis yra atskaitos taškas. Atsižvelgiant į tai, kad neseniai prisijungė Moldovos Respublika ir Ukraina, Energijos bendrija ES rinką gali susieti su devyniomis kaimyninėmis šalimis. Jos reguliavimo sritis turėtų būti palaipsniui plečiama ir suderinta su veiksmingiausiu

¹² Bendras komunikatas „Naujas požiūris į kintančią kaimynystę“, COM(2011) 303.

¹³ Trečiųjų šalių dalyvavimo Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros (ACER) ir Europos perdavimo sistemos operatorių tinklo (ENTSO) veikloje sąlygos yra susietos su atitinkamų ES teisės aktų taikymu.

įgyvendinimu ir vykdymo užtikrinimu, taip pat su konkrečia parama šių rinkų reformai¹⁴. Galima apsvarstyti galimybę į Europos bendriją priimti šalis, su ES sudariusias laisvosios prekybos susitarimus ar planuojančias dėl jų sudarymo derėtis ir pasiryžusias ir gebančias įgyvendinti atitinkamus ES teisės aktus.

Turkija, kuri greitai prisijungs prie ES elektros energijos tinklo, gali tapti Europos Sąjungai svarbiu dujų mazgu ir dujų tranzito šalimi. Jei būtų padaryta pažanga derybose dėl Turkijos prisijungimo prie Energijos bendrijos sutarties ir pažanga siekiant stojimo derybose pradėti derėtis dėl energetikos skyriaus, būtų lengviau stiprinti bendradarbiavimą ir sukurti tvirtą pagrindą dujų transportavimui per Turkiją.

Kartu Baku iniciatyva ir Rytų partnerystės energetinio saugumo platforma turėtų išlikti svarbios ES ir jos Rytų kaimynių regioninio dialogo energetikos klausimais priemonės; joms skiriama ir ES programos INOGATE¹⁵ parama.

Energetikos padėtis pietinėje Viduržemio jūros regiono dalyje verčia užsibrėžti plataus užmojo tikslus. Manoma, kad energijos poreikis regione iki 2020 m. išaugs dvigubai. Būtina imtis neatidėliotinų rinkos reformų, siekiant skatinti investicijas į ekologišką ir efektyvią energiją ir mažo anglies dioksido kiekio energijos technologijas. Visų pirma ES yra pasirengusi plėtoti ES ir pietinių Viduržemio jūros regiono šalių partnerystę energetikos srityje, dėmesį sutelkiant visų pirma į atsinaujinančiosios energetikos vystymą¹⁶. Sprendžiant iš sėkmingų parengiamųjų diskusijų su partneriais regione, tokiais kaip Marokas ar Alžyras, ši iniciatyva atitinka visų interesus ir ją vertėtų toliau visapusiškai išnagrinėti.

Komisija kartu su valstybėmis narėmis turėtų skatinti bendrus sektoriaus inicijuojamus projektus su visomis kaimyninėmis šalimis pagrindiniuose bendrų interesų sektoriuose: iš atsinaujinančių energijos išteklių pagaminamos elektros energijos, efektyvaus energijos vartojimo ir paklausos valdymo, akcentuojant mokslinius tyrimus ir inovacijas, augimą ir darbo vietų kūrimą. Siekdama paremti tokias iniciatyvas, Komisija gali apsvarstyti galimybę pagerinti Atsinaujinančių išteklių direktyvoje¹⁷ siūlomas bendrų projektų su Energijos bendrijos valstybėmis narėmis ir kitomis trečiosiomis šalimis sąlygas, jei tai galima pasiekti neapribojant atsinaujinančiosios energijos plėtros Europos Sąjungoje tikslų papildomumo principo ir jų masto. Komisija ir toliau skatins kaimyninių šalių bendradarbiavimą tokiose ES iniciatyvose kaip „Pažangus miestai ir gyvenvietės“ ir „Merų paktas“. ES turėtų apsvarstyti galimybę pasiūlyti visapusišką dvišalę partnerystę šalims, suinteresuotoms siekti didesnės integracijos.

Svarbiausi tolesni veiksmai:

- baigti derybas su Šveicarija pagal priimtus derybų nurodymus, siekiant visiškai integruoti elektros energijos rinkas;
- aktyviau bendradarbiauti energetikos srityje su stojimo į ES procese dalyvaujančiomis šalimis;

¹⁴ COM(2011) 105 galutinis.

¹⁵ Pagal programą INOGATE remiamas ES ir Rytų Europos, Kaukazo ir Centrinės Azijos šalių bendradarbiavimas energetikos politikos srityje.

¹⁶ Kaip pasiūlyta bendrame Komisijos ir Vyriausiojo įgaliojimo komunikate „ES ir pietinių Viduržemio jūros regiono šalių partnerystė siekiant demokratijos ir bendros gerovės“, COM(2011) 200 galutinis.

¹⁷ Direktyva 2009/28/EB.

- stiprinti Energijos bendrijos sutartį ir pratęsti jos galiojimą po 2016 m.; dėmesį sutelkti į veiksmingą įgyvendinimą;
- partneriams pasiūlyti regioninę ES ir Viduržemio jūros regiono pietinės pakrantės šalių partnerystę energetikos srityje, kuri visų pirma būtų sutelkta į elektros energijos ir atsinaujinančiosios energijos rinkų vystymą tose šalyse iki 2020 m.;
- skatinti trečiąsias šalis įgyvendinti plataus užmojo efektyvaus energijos vartojimo ir atsinaujinančiosios energijos politiką ir nustatyti anglies dioksido kainą, kartu užtikrinant vienodas sąlygas elektros energijos sektoriui.

1.4. ES ir Rusijos dialogas energetikos srityje – nuo partnerystės link integracijos

Rusijai tenka išskirtinis vaidmuo Europos energijos rinkoje. Turėtume drauge didinti abiejų energijos rinkų konvergenciją, pripažindami, kad Rusijos Federacija iš energijos išteklių eksporto gali turėti socialinės ir ekonominės naudos, o ES – padidinti konkurencingumą savo energijos rinkoje.

Mūsų bendradarbiavimui energetikos srityje būtina nauja stipri teisinė bazė. Todėl derybose dėl naujojo ES ir Rusijos susitarimo¹⁸ būtina svarstyti tokius svarbius klausimus kaip prieiga prie energijos išteklių, tinklų ir eksporto rinkų, investicijų apsauga, tarpusavio sąveika, krizių prevencija ir bendradarbiavimas, vienodos veiklos sąlygos ir energijos išteklių kainodara. Be to, būtinas teisinis aiškumas branduoliniams klausimais – šiuo metu rengiamas Euratomo ir Rusijos branduolinio bendradarbiavimo susitarimas. Kadangi Baltijos valstybių tinklus būtina suderinti su Sąjungos energijos sistema, ES turėtų siekti sudaryti ES, Rusijos ir Baltarusijos susitarimą dėl Baltijos regiono elektros energijos tinklų valdymo taisyklių.

Atsižvelgiant į ES ir Rusijos dialogą energetikos klausimais, būtinas glaudesnis valstybių narių ir Komisijos bendradarbiavimas. ES ir Rusijos dialogas energetikos klausimais pastaruoju metu tapo glaudesnis: pasirašytas susitarimas dėl patobulinto išankstinio perspėjimo mechanizmo, siekiant toliau koordinuoti veiksmus pasiūlos ar paklausos nepaprastųjų situacijų atveju, įsteigta ES ir Rusijos dujų konsultacinė taryba ir vyksta aktyvios diskusijos dėl būsimos infrastruktūros plėtros, įskaitant reguliavimo sistemą.

Remiantis šiomis pastangomis, bendrame ES ir Rusijos energetikos veiksmų plane bus nurodytos ilgalaikio bendradarbiavimo galimybės. Tuo būdu bus paremtos rinkos reformos ir padedama gerinti Rusijos Federacijos investicinį klimatą ES energetikos bendrovėms. Tai turėtų padėti geriau koordinuoti diskusijas dėl didelių infrastruktūros projektų, apimančių keletą ES valstybių narių ar trečiųjų šalių. Dialogas dėl branduolinės saugos turėtų būti aktyvesnis; be to, atsižvelgiant į ES ir Rusijos partnerystę modernizacijos srityje¹⁹, turėtų būti plėtojamas bendradarbiavimas mokslinių tyrimų ir inovacijų, efektyvaus energijos vartojimo ir kitų tvirtų energetikos technologijų srityje.

¹⁸ Naujuoju ES ir Rusijos susitarimu bus siekiama sukurti išsamią bendradarbiavimo sistemą ir pakeisti nuo 1997 m. galiojantį ES ir Rusijos partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimą.

¹⁹ Įsteigta per ES ir Rusijos aukščiausiojo lygio susitikimą 2010 m. birželio 1 d.

Svarbiausi tolesni veiksmai:

- visų pirma paspartinti derybas dėl naujojo susitarimo energetikos aspektų;
- aktyviau įgyvendinti ES ir Rusijos partnerystę modernizacijos srityje ir tuo tikslu imtis konkrečių bendrų ekologiškų ir efektyvių energetikos technologijų, mokslinių tyrimų ir inovacijų projektų;
- įtraukti Rusiją į ES 2050 m. energetikos veiksmų plano įgyvendinimą;
- sudaryti ES, Rusijos ir Baltarusijos techninį susitarimą dėl Baltijos regiono elektros tinklų valdymo techninių taisyklių.

2. PARTNERYSTĖS STIPRINIMAS SIEKiant SAUGIOS, TVARIOS IR KONKURENCINGOS ENERGIJOS

Kaip didelė energijos išteklių vartotoja, importuotoja ir technologijų tiekėja, ES yra suinteresuota savo partnerių visame pasaulyje energetikos politikos raida. ES strateginius interesus atitinka stabilų ilgalaikių partnerystės santykių su pagrindiniais tiekėjais, naujais galimais tiekėjais ir su šalimis vartotojomis, įskaitant besiformuojančios ekonomikos šalis, užmezgimas.

Europos Sąjungoje taikomi vieni aukščiausių rinkos skaidrumo ir reguliavimo standartų pasaulyje, taip pat aukšti branduolinės, naftos ir dujų saugos standartai. Užtikrindama tarptautinį bendradarbiavimą ES gali padėti kitoms šalims pagerinti jų standartus.

2.1. Partnerystė su energijos tiekėjais

ES partnerystė su jos pagrindiniais energijos išteklių tiekėjais turėtų būti abipusiškai naudinga. Joje turėtų būti sprendžiami įvairūs klausimai, tokie kaip bendradarbiavimas reguliavimo srityje, energetinis saugumas ir sauga, moksliniai tyrimai ir inovacijos, efektyvus energijos vartojimas, patekimas į rinką ir investicijų apsauga, tinkamas bendradarbiavimo priemonių ir susitarimų naudojimas. Tokia partnerystė turėtų būti taikoma efektyviam turimų išteklių naudojimui, taip pat bendram ilgalaikės energijos išteklių pasiūlos ir paklausos perspektyvų vertinimui.

Išsamus požiūris gali geriau atsispindėti ne tik santykiuose su Rusija, bet ir su kitais pagrindiniais angliavandenilių tiekėjais:²⁰

- ilgalaikiu ES ir Norvegijos dialogu energetikos klausimais ministrų lygiu jau siekiama plačiau koordinuoti energetikos politiką. Norvegija, su ES susijusi per Europos ekonominę erdvę, yra svarbi Sąjungos partnerė įvairiose srityse, susijusiose su energetikos politika apskritai ir su tiekimo saugumu. Yra galimybių šią partnerystę toliau stiprinti ir plėtoti;

²⁰ Iš Rusijos, Norvegijos ir Alžyro ES importuoja apie 85 % dujų ir beveik 50 % žalios naftos. OPEC šalims tenka apie 36 % ES žalios naftos importo.

- atitinkamai Sąjunga yra suinteresuota plėtoti ir į naują lygį pakylėti bendradarbiavimą energetikos srityje su Alžyru. Abi šalys ketina nedelsdamos užbaigti darbą, susijusį su susitarimo memorandumu energetikos klausimais, kuris gali padėti užtikrinti, kad dvišalis bendradarbiavimas energetikos srityje neapsiribotų tradicinėmis prekybos dujomis ir nafta sritimis ir visų pirma apimtų bendradarbiavimą, susijusį su atsinaujinančiosios energijos vystymu ir prekyba ja;
- ES partnerystė su Saudo Arabija energetikos srityje suteikia panašių daug žadančių galimybių plėtoti dvišalį bendradarbiavimą ne tik naftos sektoriuje;
- žlugus M. Kadafio režimui, ES yra pasirengusi Šiaurės Afrikos šalims skirtą išsamios partnerystės energetikos srityje pasiūlymą pateikti ir Libijai. Būsimasis ES ir Libijos bendradarbiavimas energetikos srityje galėtų būti vykdomas įvairiose srityse, įskaitant atsinaujinančiosios energijos, elektros energijos ir energijos rinkų valdymo; taip bendradarbiaujant galėtų būti siekiama palengvinti visapusišką Libijos integravimąsi į regionines ES ir Viduržemio jūros bendradarbiavimo energetikos srityje struktūras. Be to, ES remia Europos bendrovių pastangas padėti atkurti šalies naftos ir dujų tiekimo eksporto potencialą.

Be to, energetikos srityje ES glaudžiai bendradarbiauja su Naftą eksportuojančių šalių organizacija (OPEC) ir su dauguma jos narių. Įgyvendinant ES įvairinimo politiką gali būti svarbūs ne tik minėti tradiciniai tiekėjai, bet ir Kaspijos jūros, Centrinės Azijos ir Persijos įlankos regionai, Arktis ir tokios šalys kaip Irakas, Brazilija, Venesuela, Kanada, taip pat Nigerija ir kitos išteklius išgaunančios Afrikos šalys.

Be to, šios pastangos turėtų būti grindžiamos gera energetikos valdysena (įskaitant Gavybos pramonės skaidrumo iniciatyvos²¹ principus ir pastangas laipsniškai naikinti neveiksmingas iškastinio kuro subsidijas, kuriomis skatinamas netausus vartojimas), taip pat tausią gavybos veiklą, tokia kaip pastangomis mažinti dujų deginimą.

Atsižvelgiant į tai, kad užtikrinant ES energijos tiekimą suskystintų gamtinių dujų dalis yra didelė, taip pat įvertinant jų esminį poveikį pasaulinei dujų rinkai ir siekiant, kad pasaulinė rinka būtų skaidri ir lanksti, būtinas bendradarbiavimas su pagrindiniais tiekėjais, tokiais kaip Kataras, Australija, Trinidadas ir Tobagas, taip pat su esamais ir būsimais pagrindiniais vartotojais, tokiais kaip Japonija, Kinija ir Indija.

Atsižvelgiant į ES mažo anglies dioksido kiekio užtikrinimo tikslus, būtina naujo tipo partnerystė, kurią įgyvendinant būtų įmanomas atsinaujinančiosios energijos tiekimas. Įgyvendinant partnerystę su biokurą gaminančiomis ir vartojančiomis šalimis, tokiomis kaip Brazilija ir Jungtinės Valstijos, taip pat su kitais gamintojais Afrikoje ir Azijoje, turėtų būti siekiama užtikrinti biokuro ir skystųjų bioproduktų tvarumo reikalavimus. Pagal partnerystės iniciatyvas turėtų būti įgyvendinamos efektyvaus energijos vartojimo priemonės.

Svarbiausi tolesni veiksmai:

- plėsti dialogą su pagrindiniais energijos išteklių tiekėjais ir pradėti dialogą su naujais energijos išteklių gavėjais, pvz., įtraukiant atsinaujinančiąją energiją ir suskystintas

²¹ Iniciatyva remiama geresnė valdysena daug išteklių turinčiose šalyse, kuri užtikrinama tikrinant ir skelbiant visus duomenis apie bendrovių mokėjimus ir valstybės pajamas iš naftos, dujų ir kasybos.

gamtinės dujas;

- visuose santykiuose daugiau dėmesio skirti gerai energetikos sektoriaus valdysenai ir investicijoms, tvariai energijai ir efektyviam energijos vartojimui.

2.2. Partnerystė su pramoninėmis ir sparčiai augančios ekonomikos šalimis

ES dialogas su kitais dideliais energijos vartotojais – ir su pramoninėmis valstybėmis, ir su besiformuojančios ekonomikos šalimis – turėtų būti sutelktas į tai, kad būtų kuriamos skaidrios ir nuspėjamos pasaulinės energijos rinkos, skatinamas efektyvus energijos vartojimas ir mažo anglies dioksido kiekio energijos vartojimas ir aktyviau veikiamą technologijų mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. Tarptautiniai standartai, produktų ženklavimas (pvz., ES iniciatyva „Energy Star“²²) ir sertifikavimas yra ypač svarbios bendros veiklos sritys, atsižvelgiant į jų svarbą skatinant rinkodarą ir rinkos prieigą, mažo anglies dioksido kiekio technologijų diegimą ir galimybę jomis naudotis. Šiuo metu jau užmegztas konstruktyvus dialogas su Kinija, Rusija ir JAV – geras tokio bendradarbiavimo su šalimis vartotojais pavyzdys.

Dideli tarptautiniai projektai, tokie kaip tarptautinio termobranduolinio eksperimentinio reaktoriaus (ITER) projektas, – tai būdas užtikrinti, kad technologinis bendradarbiavimas turėtų didelį poveikį. Atsižvelgiant į Strateginio energetikos technologijų plano Europos pramonės iniciatyvos²³ mastą ir aprėptį, yra tarptautinio bendradarbiavimo galimybių. ES veikla, pavyzdžiui, Europos anglies dioksido surinkimo ir saugojimo demonstracinio projekto tinklas, turėtų būti susieta su atitinkamomis pasaulinėmis iniciatyvomis, kad būtų galima keistis geriausia patirtimi ir skatinti tų technologijų diegimą. Kad būtų išsaugotos Europos pozicijos energijos mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, bendradarbiavimas su mūsų partneriais technologijos srityje turėtų būti abipusis, visų pirma užtikrinant prieigą prie mokslinių tyrimų ir plėtros programų, taip pat vienodą požiūrį ir intelektinės nuosavybės teisių apsaugą.

Be to, bendradarbiaujant su šalimis vartotojais būtina reaguoti į naujus iššūkius. Pavyzdžiui, tokiose srityse kaip atsinaujinančioji energija, elektros energijos saugojimas ir kiti pažangūs energijos panaudojimo būdai būtinos įvairios žaliavos, įskaitant retųjų žemių metalus, kurių tiekimas šiuo metu ypač svarbus, tačiau neužtikrintas. Be to, siekiant užtikrinti, kad tokių žaliavų būtų ir kad jos būtų prieinamos, būtina imtis mokslinių tyrimų, kad būtų sukurti žaliavų pakaitalai ar sumažintas jų naudojimas; dėl to kyla naujų klausimų, susijusių su jų tiekimo saugumu, toksiškumu ar poveikiu aplinkai. Koordinuoti ES ir kitų technologijų srityje pirmaujančių partnerių, įskaitant JAV ir Japoniją, veiksmai turėtų padėti šias pastangas plėtoti.

Pramoninių šalių santykių srityje ES ir JAV dialogas (konkrečiai – 2009 m. įkurta ES ir JAV energetikos taryba) yra svarbus ES energetikos politikai. Remiantis ankstesne patirtimi, reikėtų vis daugiau dėmesio skirti pastangoms kurti stabilias, patikimas ir skaidrias pasaulines energijos rinkas, koordinuoti reguliavimo sistemas ir mokslinių tyrimų programas, kad būtų sparčiau diegiamos švarios ir efektyvios energijos technologijos, taip pat kurti bendrus standartus. Kad būtų užtikrinta visapusiška tokio bendradarbiavimo nauda, abi šalys privalo

²² www.eu-energystar.org
²³ COM(2007) 723.

išnaudoti ir toliau stiprinti bendradarbiavimą esamuose forumuose, pvz., Transatlantinės ekonominės tarybos veikla e. mobilumo plėtros srityje, taip pat ES ir JAV energetikos tarybos pastangos skatinti, be kita ko, pažangiuosius tinklus ir energijos kaupimą.

ES išorės veiksmuose turi būti tinkamai atspindėtas Azijos šalių, tokių kaip Japonija, reikšmingas vaidmuo. ES ir Japonija turėtų suaktyvinti savo bendrus veiksmus siekiant didinti energetinį saugumą, užtikrinti tvarumą ir įgyvendinti saugos tikslus. ES veikla santykiuose su Japonija turėtų būti grindžiama moksliniais tyrimais ir inovacijomis energijos technologijų srityje, tarptautinių standartų apibrėžimu, pažangiaisiais tinklais ir branduoline sauga.

Kinija – jau didžiausia energijos vartotoja pasaulyje. Atsižvelgiant į tai, kad, kaip tikimasi, daugiau kaip pusė pasaulinės energijos paklausos augimo teks Kinijai ir Indijai²⁴, padėtis energijos rinkose keičiasi sparčiai. Todėl siekiant spręsti kylančias problemas būtini aktyvūs ES veiksmai.

Pastaraisiais metais ES ir Kinijos dialogas sėkmingai plėtojamas. Ir Europa, ir Kinija labai suinteresuotos didinti energijos vartojimo efektyvumą ir tvarumą Kinijoje ir užtikrinti vienodas veiklos sąlygas ES bendrovėms. Atsižvelgiant, be kita ko, į sparčią Kinijos urbanizaciją, ateityje bus galima bendradarbiauti tokiose srityse kaip efektyvus energijos vartojimas, atsinaujinančioji energija, švari anglis, anglies dioksido surinkimas ir saugojimas, pažangieji tinklai, branduolių sintezės moksliniai tyrimai ir branduolinė sauga.

Energijos paklausa besiformuojančios ekonomikos šalyse auga neregėtais mastais. Su tokiomis šalimis kaip Indija ar Brazilija ES turėtų plėtoti bendrų interesų veiklą, pvz., susijusią su energetikos politika ir reguliavimo klausimais, standartų nustatymu ir technologijų moksliniais tyrimais ir inovacijomis tokiose srityse kaip atsinaujinančioji energija, tausūs biodegalai, švari anglis, efektyvus energijos vartojimas, pažangieji tinklai ir branduolių sintezė.

Svarbiausi tolesni veiksmai:

- pakviesti JAV, Japoniją ir kitas pramonines valstybes partneres kartu su ES spartinti plataus užmojo politikos kūrimą tokiose srityse kaip efektyvus energijos vartojimas, įskaitant mažo anglies dioksido kiekio technologijas, bendradarbiavimą reguliavimo srityje, bendrus mokslinių tyrimų ir plėtros projektus, mokslininkų mobilumą ir bendrą veiklą siekiant kurti ypač svarbioms ir naujoms technologijoms būtinas efektyvesnes medžiagas ir standartus, kaip jau daroma bendradarbiaujant su JAV ES ir JAV energetikos taryboje;
- su tokiais svarbiais partneriais kaip JAV ir Japonija parengti ilgalaikes mažo anglies dioksido kiekio energijos gaires, siekiant paremti technologinį, mokslinių tyrimų ir pramonės bendradarbiavimą;
- Japonijai ir JAV pasiūlyti trišalę iniciatyvą dėl energijos panaudojimo priemonėms skirtų ypač svarbių medžiagų mokslinių tyrimų, visų pirma sudėtingų technologinių uždavinių

²⁴

Tarptautinės energetikos agentūros 2010 m. pasaulio energetikos apžvalga.

srityse, tokiose kaip retųjų žemių pakaitalai;

- aktyviau taikyti abipusiškumo principą vykdant su energija susijusį ES mokslo ir technologijų bendradarbiavimą, kaip numatytą iniciatyvoje „Inovacijų Sąjunga“²⁵; stiprinti JAV nacionalinių energetikos laboratorijų ir ES laboratorijų (įskaitant Komisijos mokslinių tyrimų centrą) bendradarbiavimą;
- parengti bendrą ES ir valstybių narių poziciją santykiuose su Kinija, Indija, Brazilija ir Pietų Afrika, siekiant skatinti politiką ir technologijas mažo anglies dioksido kiekio energijos ir paklausos valdymo srityse, taip pat atnaujinti dabartinį dvišalį dialogą, siekiant įtraukti tvarius modernizavimo būdus ir energetinio saugumo aspektus.

2.3. Stabili ir nuspėjama prekybos ir investicijų struktūra

ES turėtų ir toliau diegti pagrindinius prekybos ir investicijų principus, tokius kaip nediskriminavimas ir pateikimas į rinką, ir skatinti užtikrinti jų taikymą – dvišaliuose susitarimuose ir daugiašalėse teisinėse sistemose nustatyti veiksmingą ginčų sprendimo tvarką. Dėl šių taisyklių turėtų būti susitarta, kad jos atitiktų konkrečius santykius energetikos srityje, taip pat atskirų šalių ar šalių grupių interesus.

Šie principai turi būti papildyti vienodos abipusės prieigos prie energijos šaltinių ir tinklų tose šalyse taisyklėmis, taip pat turi būti užtikrinta investicijų apsauga, reguliavimo konvergencija kainodaros politikos srityje, tvarumo kriterijai ir krizių prevencijos mechanizmai.

Dedama daug pastangų siekiant konkrečius su energetika susijusius klausimus įtraukti į ES prekybos ir investicijų susitarimus, įskaitant Energetikos chartijos sutartį, ir juos spręsti Pasaulio prekybos organizacijoje. Būtina skubiai suaktyvinti veiklą siekiant sukurti išsamią ir darnią teisinę aplinką ES santykiams su pagrindiniais tiekėjais ir tranzito šalimis energetikos srityje. Tai labai svarbu siekiant tolesnės konvergencijos su ES kaimynais reguliavimo srityje.

Pagal Energetikos chartijos procesą darbas turi būti sutelktas į pagrindines jos sritis – prekybą, tranzitą ir investicijų apsaugą. Be to, kad Energetikos chartijos sutartis liktų aktuali, ji turėtų būti pradėta taikyti ir Šiaurės Afrikos ir Tolimųjų Rytų regionams. ES mano, kad būtų abipusiškai naudinga, jei šiame daugiašaliame forume visavertį vaidmenį atliktų Rusija.

Kartu ES turi skatinti, kad investicijoms į tausią energiją būtų taikomos vienodos veiklos sąlygos, ir, pasinaudodama Patekimo į rinką strategijos²⁶ priemonėmis, tuo tikslu šalinti vis gausėses šio sektoriaus prekybos ir investicijų kliūtis. Be to, tokių kliūčių mažinimas ir šalinimas svarbus ir besivystančioms šalims, kad būtų padidintas technologijų prieinamumas ir paskatintos ilgalaikės investicijos, užtikrinant tinkamą apsaugą investuotojams ir paskatas už inovacijų diegimą, kad technologijos iš tiesų būtų perduodamos ir diegiamos. Be to, ES turėtų aktyviai dalyvauti nustatant pasaulinius tvarios prekybos ir investicijų žaliosios energijos sektoriuje standartus.

Būtina geriau suderinti ES energetikos politiką ir pramonės politiką siekiant ES pramonės konkurencingumo. Komisija turėtų siekti sistemiškai skatinti ir oficialiai įtvirtinti ES pramonės atstovų dalyvavimą dialoge energetikos klausimais su strateginiais partneriais.

²⁵ Strategijos „Europa 2020“ pavyzdinė iniciatyva.

²⁶ COM(2007) 183 galutinis.

Svarbiausi tolesni veiksmai:

- remti Energetikos chartijos konferenciją, siekiant Energetikos chartijos veiklą perorientuoti į jos pagrindines sritis – prekybą, tranzitą bei investicijas ir išplėsti jos geografinę aprėptį;
- paraginti, kad pramonės atstovai sistemiskai dalyvautų ES dialoge energetikos klausimais su strateginės partnerystės šalimis, įskaitant specialius verslo forumus.

2.4. Aukščiausių saugos, saugumo ir aplinkos standartų skatinimas visame pasaulyje

Taisyklės, kuriomis nustatomas aukštas branduolinio saugumo ir saugos lygis ES, turėtų atsispindėti išorės strategijose, visų pirma susijusiose su ES kaimynystėje veikiančiomis ar planuojamomis statyti branduolinėmis jėgainėmis. Be to, reiktų apsvarstyti galimybę imtis priemonių, kad tokios branduolinės jėgainės atitiktų aukščiausią branduolinės saugos lygį, patikrinamą įgyvendinant bendras saugos ir rizikos vertinimo iniciatyvas.

Dvišaliais Euratomo susitarimais su dauguma ES pagrindinių branduolinių medžiagų tiekėjų užtikrinama, kad medžiagos būtų pervežamos ir technologijos perduodamos laikantis tarptautinių saugos garantijų. Siekiant užtikrinti tolesnę pažangą šioje srityje, bus persvarstyti susitarimai su Kanada ir Australija, deramasi dėl susitarimo su Pietų Afrika ir Rusijos Federacija, taip pat bus pradėtos derybos su Kinija. Visuose naujuose branduoliniuose susitarimuose turėtų būti siekiama laikytis aukščiausių tarptautinių saugos ir saugumo standartų.

ES turėtų dėti daugiau pastangų daugiašaliuose forumuose, įskaitant Tarptautinę atominės energijos agentūrą, siekdama užtikrinti, kad aukščiausios branduolinės saugos standartai taptų teisiškai privalomi visame pasaulyje. Šiuo atžvilgiu labai svarbu stiprinti Branduolinės saugos konvencijos nuostatas.

ES tikisi, kad įgyvendindamos energetikos projektus, turinčius įtakos ES, trečiosios šalys laikysis aukščiausių tarptautinių branduolinės saugos ir aplinkos apsaugos standartų, visų pirma reguliariai skaidriai vertins jų tarpvalstybinį poveikį ES aplinkai.

Be to, ES yra įsipareigojusi užtikrinti, kad ES taptų geriausios patirties regionu naftos ir dujų gavybos jūroje saugos srityje. Komisija rengia konkrečius pasiūlymus, kad šis įsipareigojimas būtų paremtas ES ir tarptautiniu mastu. Taip siekiama gerinti tarptautinius saugos standartus, visų pirma Didžiojo dvidešimtuko šalyse, Tarptautinėje jūrų organizacijoje, OPEC ir Tarptautiniame reguliavimo institucijų forume.

Svarbiausi tolesni veiksmai:

- branduolinės saugos vertinimą pradėti taikyti ES kaimynams ir stiprinti bendradarbiavimą branduolinės saugos srityje, siekiant skatinti reguliavimo sistemų ir standartų konvergenciją;
- persvarstyti Euratomo susitarimų naudojimą ir, kai reikia, į juos įtraukti tokius klausimus kaip branduolinio kuro tiekimas, branduolinės atliekos, saugos standartai, branduoliniai moksliniai tyrimai ir finansinė parama techninio bendradarbiavimo klausimais;

- daugiašalėse diskusijose, kurios, be kita ko, rengiamos Tatenoje, pasisakyti už tarptautinių teisiškai įpareigojančių branduolinės saugos standartų kūrimą;
- padėti kurti regioninius veiklos jūroje reguliavimo institucijų bendradarbiavimo forumus, remiantis Šiaurės jūros veiklos jūroje reguliavimo institucijų forumo patirtimi;
- su suinteresuotomis šalimis Viduržemio jūros regione sukurti forumą, kuriame būtų aktyviai siekiama regione užtikrinti aukščiausius naftos ir dujų gavybos jūroje standartus;
- su angliavandenilių išteklių gavybos šalimis OPEC spręsti veiklos jūroje saugos klausimus.

3. BESIVYSTANČIŲ ŠALIŲ PRIEIGOS PRIE TVARIOS ENERGIJOS GERINIMAS

Didėjantis gyventojų skaičius ir didėjanti energijos paklausa, visų pirma besiformuojančios ekonomikos šalyse, prisideda prie energijos kainų svyravimo, energetinio saugumo problemų ir prie to, kad daugėja šiltnamio efektą sukeliančių dujų išlakų. Tvari energetikos politika, aktyvesnis mažo anglies dioksido kiekio ir efektyvaus energijos vartojimo technologijų naudojimas, taip pat darnesnė, skaidri ir nediskriminacinė investicijų, įskaitant atsinaujinančiosios energijos srityje, sistema padės gerinti prieigą prie energijos, užtikrinti didesnę tiekimo saugumą ir mažinti įtampą pasaulio energijos rinkose.

Šiandien 1,4 mlrd. žmonių visame pasaulyje – daugiausiai Užsachario Afrikoje ir Pietų Azijoje – vis dar neturi elektros, o 2,7 mlrd. žmonių maistui gaminti tradiciškai naudoja biomasę. Mažas prieigos prie patikimų elektros energijos paslaugų lygis – viena iš svarbiausių ekonominio vystymosi kliūčių, nes plačiai paplitęs medienos naudojimas tradicinėse krosnyse ir netvarus anglies naudojimas gali sukelti didelių sveikatos problemų ir miškų naikinimą.

Energija – labai svarbus veiksnys siekiant Tūkstantmečio vystymosi tikslų ir vienas iš pagrindinių skurdo šalinimo ir integracinio augimo veiksnių. Tačiau prieiga prie šiuolaikiškų energetikos paslaugų lieka vienu iš pagrindinių darnaus vystymosi iššūkių, todėl tai ypač svarbus Komisijos vystymosi politikos klausimas.²⁷

Neturtingose ir mažiausiai išsivysčiusiose šalyse išmetama tik nedidelė viso pasaulio šiltnamio efektą sukeliančių dujų dalis. Pavyzdžiui, Afrikoje, kurioje gyvena 15 % pasaulio gyventojų, išmetama mažiau nei 4 % viso pasaulio anglies dioksido. Platesnis atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas ir didesnis energijos vartojimo efektyvumas šiose šalyse padės padidinti jų ekonomikų tvarumą neapribojant skurdžiausių pasaulio piliečių ekonominių lūkesčių. Žaliosios energijos revoliucija Afrikoje galėtų užtikrinti darbo vietų ir naujų pajamų galimybių.

Naftos kainų svyravimas turi didelės įtakos besivystančios ekonomikos šalims. Būsimų naftos kainos šuolių poveikį gali padėti sušvelninti iš atsinaujinančių energijos išteklių gaminama elektros energija, energijos paklausos valdymas, didesnis rinkos skaidrumas ir efektyvus energijos vartojimas. Skatindama regioninę integraciją ir elektros energijos prekybą, taip pat sąžiningą ir efektyvią kainodarą, ES gali padėti pagerinti elektros energijos tiekimo patikimumą ir prieinamumą, taip pat prisidėti prie darnaus integracinio augimo.

²⁷

SEC(2009) 534

Afrikoje ES pastangos turėtų būti sutelktos į siekį įgyvendinti Bendros ES ir Afrikos partnerystės energetikos srityje tikslus, susijusius su prieiga prie šiuolaikiškų energetikos paslaugų, regioninėmis jungtimis ir atsinaujinančiąja energija. ES energetikos iniciatyva²⁸ bus toliau išplėsta ir pritaikyta, kad būtų atsižvelgiama į pasaulinio masto iššūkius, tokius kaip klimato kaita.

Komisijos žaliajoje knygoje dėl ES vystymosi politikos²⁹ pabrėžiama, kodėl tvari energija yra vienas iš svarbiausių vystymosi veiksnių. ES turi išskirtinių galimybių besivystančioms šalims, visų pirma mažiausiai išsivysčiusioms šalims, teikti paramą energetikos srityje. Būtina dėti tolesnes pastangas, siekiant energetikos klausimus traukti į vystymosi veiklą, kartu atitinkamose šalyse skatinant išsamią energetikos politiką, reformos priemones, palankias investicijų sąlygas, infrastruktūros plėtrą ir efektyvų energijos vartojimą.

Svarbiausi tolesni veiksmai:

- dėti daugiau pastangų, kad būtų pasiekti 2010 m. rugsėjo mėn. Vienoje ES ir Afrikos ministrų suderinti ES ir Afrikos 2020 m. energetikos tikslai – patikimas ir saugus energijos tiekimas ir geresnė prieiga prie tvarios energijos paslaugų;
- paskatinti regioninio lygmens veiksmus besivystančiose šalyse, visų pirma Afrikoje, siekiant reformuoti teisinės ir reguliavimo sistemas, kad būtų sukurtos rinkos sąlygos, kurios padėtų pritraukti privataus sektoriaus investicijas ir suaktyvinti regioninę prekybą elektros energija;
- sutelkti daugiau ES vystymosi paramos išteklių, kad būtų paskatinti investiciniai projektai (įskaitant ir mažus, susijusius su prieigos prie energetikos paslaugų didinimu kaimo vietovėse, ir didelius, susijusius su energetikos konkurencingumo ir saugumo didinimu kuriant jungtis), taip pat dideli gamybos projektai;
- užtikrinti, kad energijos klausimas būtų įtrauktas į visas ES vystymosi politikos priemones, taip pat paramos schemas bei finansavimo priemones pritaikyti prie specifinių sektoriaus poreikių, pirmenybę teikiant pastangoms stiprinti gebėjimus ir perduoti technologijas (įskaitant ir per mokslinius tyrimus ir inovacijas), skatinti decentralizuotą elektros energijos gamybą iš atsinaujinančių energijos šaltinių, skatinti privačias iniciatyvas ir užtikrinti kuo didžiausią naudą vietos lygmeniu;
- palengvinti mažiausiai išsivysčiusių šalių prieigą prie klimato srities finansavimo, visų pirma vykdant Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos derybas prisidėti prie to, kad būtų apibrėžtas naujas ekologiškos plėtros mechanizmas, geriau pritaikytas prie poreikių, susijusių su prieiga prie energijos ir darniu vystymusi.

²⁸ ES energetikos iniciatyva skurdo mažinimo ir darnaus vystymosi srityje – bendroji ES valstybių narių energetikos vystymo veiklos koordinavimo struktūra – inicijuota 2002 m. Johanėsburgo pasaulio

²⁹ COM(2010) 629 galutinis.

4. GERESNIS ES POLITIKOS PRISTATYMAS UŽSIENYJE

Norint įgyvendinti pirmiau nurodytas strategijas ir prioritetus, būtina imtis tolesnių veiksmų, kad būtų didinama ES veiksmų darba ir apibendrinamos pastangos, įskaitant finansines, ir įgyvendinami abipusiai ES ir valstybių narių interesai ir prioritetai. Todėl būtina nauja su pagrindinėmis ES partnerėmis įgyvendinamos partnerystės energetikos srityje sistema.

4.1. Strateginis požiūris į partnerystę energetikos srityje

Kuriant išsamią ES partnerystės energetikos srityje sistemą, būtina taikymo srities diferenciacija ir lankstumas, taip pat kiekvienai šaliai ar organizacijai pritaikytos priemonės.

Toliau pateiktoje lentelėje parodyta, kaip mūsų bendradarbiavimas energetikos srityje turi būti pritaikytas ir diferencijuotas pagal skirtingus mūsų santykių su partneriais tipus (rinkos integracijos santykiai, vartotojo ir tiekėjo santykiai, vartotojo ir vartotojo santykiai) ir kokios teisinės ir politinės priemonės turėtų būti naudojamos. Taip pat reikėtų atsižvelgti į tai, kad keletas šalių gali būti priskiriamos daugiau nei vienai kategorijai ir kad laikui bėgant santykių pobūdis gali keistis.

	Su mūsų kaimynais ir (arba) rinkos integracijos partneriais	Su mūsų pagrindiniais energijos išteklių tiekėjais ir tranzito šalimis	Su pagrindiniais energetikos sektoriaus dalyviais visame pasaulyje	Su besivystančiomis šalimis
Taikymo sritis	Visi klausimai, kuriems taikoma ES energetikos politika	Įvairūs visiems rūpimi klausimai, tokie kaip tiekimo saugumas ir paklausa, pramoninis bendradarbiavimas, prekybos ir investicijų klausimai ...	Dėmesys prioritetiniams klausimams, tokiems kaip moksliniai tyrimai ir inovacijos, mažo anglies dioksido kiekio technologijos, energijos vartojimo efektyvumas, standartai ...	Teršalų kiekio mažinimu grindžiamos vystymosi strategijos, prieiga prie energijos išteklių, politikos ir reguliavimo sistemos, energijos generavimo skatinimas, atsinaujinančioji energija
Priemonės	Energijos bendrijos sutartis	Strateginis dialogas energetikos klausimais	<i>Ad hoc</i> bendradarbiavimas energetikos srityje	<i>Ad hoc</i> bendradarbiavimas energetikos srityje
	Priemonės pagal Europos kaimynystės politiką, krizių valdymo priemonės ir (arba) konkretūs partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimai, taikomi, <i>inter alia</i> ,		Kitos taikomos priemonės	Priemonės pagal ES plėtros politiką ir, kai reikia, krizių valdymo priemonės

	energetikai		
	Energetikos chartijos sutartis		
	Prekybos susitarimai		

ES atitinkamai užmegs dialogą su kiekvienu iš mūsų pagrindinių partnerių, siekdama aptarti abipusius lūkesčius ir interesus, susijusius su partnerystės energetikos srityje projektais.

4.2. Valstybių narių veiklos koordinavimo gerinimas

Darnesnis ES ir valstybių narių požiūris jau teikia naudos daugiašalėse energetikos organizacijose. Tačiau naudą galima dar labiau padidinti, jei būtų geriau koordinuojamos valstybių narių išorės strategijos. Tuo tikslu Komisija sukurs tarptautinio bendradarbiavimo energetikos srityje strateginę grupę, kurią sudarys valstybių narių ir atitinkamų ES tarnybų atstovai; bus reguliariai rengiamos bendros ES bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis apžvalgos, skirtos konkrečiai šaliai ar regionui.

Tarptautiniuose forumuose ES ir jos valstybės narės paprastai turi turėti bendrą poziciją. Tokiais atvejais taikomas lojalus bendradarbiavimo principas, įskaitant pareigą vieningai atstovauti Sąjungai tarptautiniuose santykiuose. Konkrečiai tai aktualu Tarptautinės energetikos agentūros (IEA), taip pat Tarptautinio energetikos forumo (IEF), Tarptautinės bendradarbiavimo energijos vartojimo efektyvumo srityje partnerystės organizacijos (IPEEC) ir Tarptautinės atsinaujinančiosios energijos agentūros (IRENA) veikloje.

Atsižvelgiant į tai, kad Didžiojo aštuntuko ir Didžiojo dvidešimtuko veikloje aiškiau nustatomi energetikos politikos prioritetai, Europos Sąjungai svarbu užtikrinti, kad jos nuomonė būtų girdima tokiais strateginiais klausimais kaip grėžimo veiklos jūroje sauga, branduolinė sauga, naftos kainų svyravimas, rinkos valdymas ir iškastinio kuro subsidijos.

Svarbiausi tolesni veiksmai:

- sudaryti tarptautinio bendradarbiavimo energetikos srityje strateginę grupę;
- Didžiojo aštuntuko ir Didžiojo dvidešimtuko energetikos darbotvarkėje skatinti imtis konkrečių veiksmų tokiose srityse kaip grėžimo veiklos jūroje sauga, branduolinė sauga ir teršalų kiekio mažinimu grindžiamos vystymosi strategijos ir bendradarbiauti su trečiosiomis šalimis siekiant spręsti energijos kainų svyravimo problemą;
- toliau išnaudoti sąsajas su Tarptautinės energetikos agentūros veikla energetikos prognozių, rinkos analizės ir technologijų bendradarbiavimo srityje;
- užtikrinti aktyvų ES dalyvavimą ir pirmaujančią vaidmenį diskusijose dėl pasaulinės energetikos valdysenos ir tuo tikslu reguliariai dalyvauti atitinkamų tarptautinių energetikos iniciatyvų ir programų veikloje.

4.3. Kuo geresnis ES išorės paramos energetikos sektoriuje panaudojimas

Energetika – vienas iš pagrindinių ES išorės paramos programų sudėtinių dalių. Diskusijos dėl ES daugiamečių finansinių programų, kurios bus įgyvendinamos po 2013 m., suteikia

galimybę užtikrinti, kad, vadovaujantis šiame komunikate išdėstytais prioritetais, su energetika susiję veiksmai būtų įtraukti į visas temines ir geografines ES išorės santykių priemonės.

Siekiant išvengti kartojimosi, ES turėtų toliau koordinuoti savo ir valstybių narių, taip pat tarptautinių finansų institucijų, tokių kaip Europos investicijų bankas (EIB), Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (ERPB), kiti Europos plėtros bankai ir Pasaulio bankas, teikiamą paramą. ES sieks kuo geriau susieti skirtingus Europos įnašus, kaip buvo daroma finansuojant Černobilio apsauginio gaubto statybą. Tam tikrais atvejais Komisija bendradarbiaus su Europos plėtros bankais, kad jų finansinės priemonės būtų geriau suderinamos su trečiosiose šalyse vykdomos ES energetikos politikos poreikiais ir tikslais.

Atitinkamai Komisija apsvartys galimybę sukurti ES, ES valstybių narių, EIB, ERPB ir kitų subjektų šalyse partnerėse finansuojamų energetikos projektų duomenų bazę.

Svarbiausi tolesni veiksmai:

- energetinio saugumo, prieigos ir tvarumo klausimus įtraukti į ES išorės finansines programas, kurios bus įgyvendinamos po 2013 m.;
- skatinti Europos finansinių institucijų priemones derinti su ES išorės energetikos politikos prioritetais, siekiant gerinti ES intervencijų trečiosiose šalyse matomumą ir poveikį;
- sukurti keitimosi informacija priemonę, skirtą kaupti ir teikti atitinkamus duomenis apie ES ir valstybių narių energetikos programas ir projektus trečiosiose šalyse.

5. IŠVADOS

ES energetikos politika yra pagrįsta tiekimo saugumo, konkurencingumo ir tvarumo tikslais; išorės aspektas labai svarbus jiems visiems. Be to, nuosekli ir gerai koordinuota išorės energetikos politika labai svarbi siekiant sukurti vidaus rinką ir įgyvendinti svarbiausius politikos uždavinius, įskaitant ir tarptautinio bendradarbiavimo srityje. Darni, dinamiška ir aktyvi išorės energetikos politika yra būtina, kad ES ir jos valstybės narės galėtų užimti pirmaujančias pozicijas energetikos geopolitikos srityje, efektyviai įgyvendinti ES ir nacionalinius energetikos interesus už ES ribų ir prisidėti prie Europos pramonės konkurencingumo.

ES energijos vidaus rinką, kaip tvirtas energetikos sektoriaus prekybos, investicijų ir saugos teisinis pagrindas, taip pat ES anglies dioksido rinką, įskaitant jos tarptautinius ryšius, ir ES finansavimas, skiriamas infrastruktūrai, technologijoms, moksliniams tyrimams ir plėtrai, – visa tai ES suteikia daug privalumų ir galimybę įgyvendinti partnerystės projektus, kurie būtų naudingi ES, valstybėms narėms ir ES partneriams.

Siekiant tokią galimybę išnaudoti kuo geriau ir ES ir valstybių narių interesus kintančiose pasaulio energijos rinkose įtvirtinti kuo efektyviau, šiame komunikate siūloma keletas strateginių veiksmų ir tikslų, atitinkančių Europos Sąjungos interesus. Jie turi būti visapusiškai koordinuojami su visomis valstybėmis narėmis, būti suderinami su ES politika kitose srityse, tokiose kaip išorės santykiai, prekyba, vystymasis, plėtra, konkurencija, moksliniai tyrimai, inovacijos, aplinka ir kova su klimato kaita; be to, kai įmanoma, turi būti užtikrinta, kad tokie veiksmai bei tikslai ir minėta politika stiprintų vieni kitus. Įgyvendinant

partnerystės energetikos srityje projektus turėtų būti siekiama užtikrinti papildomumą ir sąsajas, kurios būtų abipusiškai naudingos energetikos politikos srityje, taip pat užmegzti platesnius Sąjungos ir atitinkamų šalių partnerių santykius. Toks išsamus požiūris leistų užtikrinti, kad pastangos didinti ES energijos tiekimo saugumą ir tvarumą būtų suderinamos su politiniu ir ekonominiu bendradarbiavimu, kuris būtų pagrįstas demokratinėmis vertybėmis ir pagarba žmogaus teisėms ir, kai įmanoma, jas padėtų stiprinti. Šie prioritetai turėtų atitinkamai atsispindėti Vyriausiojo įgaliotinio ir Europos išorės veiksmų tarnybos darbe, kad ES delegacijoms strateginės partnerystės šalyse būtų numatytas aktyvus jų įgyvendinimo vaidmuo.

Šių pasiūlymų įgyvendinimas ne tik padės pasiekti ES energetikos politikos tikslus. Tai prisidės prie didesnio saugumo, stabilumo ir gerovės visame pasaulyje.

Komisija ragina Europos Parlamentą ir Tarybą pritarti pasiūlytam požiūriui. Be to, ji tikisi tęsti dialogą su visomis suinteresuotosiomis šalimis, kad siekis sukurti ES išorės energetikos politiką būtų įgyvendintas.